

Utvikling av litterær faglighet

En studie av høytpresterende elever i videregående skole i og om litteraturfaglig praksis

I dette doktorgradsprosjektet studeres litteraturfaglig praksis slik den utøves, primært i litterære gruppesamtaler, og slik den fremstår i elevenes rekontekstualiseringer av praksis, primært i gruppeintervjuer. Denne avhandlingen springer ut av en interesse for hvordan litterær faglighet eller *litteraturfaglig praksis* utspiller seg på ulike trinn i utdannelsen og utviklingen, og en tanke om at kunnskap om en praksis og et fag er det beste utgangspunkt både for å diskutere skolefagenes innhold, formål og nytteverdi.

Men hva er en praksis, hva er et fag, hvem kan forstås som deltakere i et praksisfellesskap – og forstås litteraturfaget best i entall eller flertall? Disse spørsmålene har ingen entydige allmenngyldige svar. Begreper som praksis og fag er nettopp vage begrep (Blikstad - Balas, 2014), begreper som kaller på tolkning og bruksdefinisjoner i det enkelte forskningsprosjekt. I dette prosjektet forstås litteraturfaget som tilhørende hele skole- og utdanningssystemet, og alle utøverne i dette systemet forstås følgelig som (potensielle) deltakere i et litteraturfaglig praksisfellesskap. I tråd med en slik forståelse foregår utviklingen innenfor et fellesskap, fra barneskolen til høyere utdanning og academia. Det betyr ikke at prosjektet er blindt for dette fellesskapets variasjon når det gjelder perspektiv, aktiviteter og genre, men snarere at det finner det både like legitimt og meningsfullt å studere utviklingen med utgangspunkt i likheter og det samlende, som å studere ulikheter og det splittende – og at det i det følgende vil pekes på argumenter for å løfte frem likhetene.

Kildene til kunnskap om praksisen er mange, og desto flere i en inkluderende forståelse av praksisfellesskapet. Vi kan for eksempel gå til styringsdokumenter, lærebøker eller ulike forvaltere av fag og praksis. Læreplanen er én uttrykt norm for hva utøvelse av ferdigheter i ulike fagene skal være, og for konkrete læringsmål for undervisningen i faget. Den er et uttrykk for fagfeltets identifisering av fagets praksis, utarbeidet i møte mellom ulike stemmer i det faglige, det byråkratiske og det politiske feltet.

En annen kilde til kunnskap om litteraturfaglig praksis er utøverne av faget, eller praksisens mange ulike deltakere og deltakergrupper. Elevene i den videregående skolen befinner seg på et interessant stadium i den faglige utviklingen, et stadium der skolen underviser og etterspør en tydeligere akademisering av de enkelte fagene enn på lavere trinn. Denne akademiseringen er tydeligst på studiespesialiserende utdanningsprogram, der også programmets navn understreker forberedelsen til og peker fremover mot elevenes fremtidige

høyere utdanning. I dette prosjektet studeres elever på studiespesialiserende fra noen uker etter skolestart i Vg1 til vårsemesteret i Vg3, et spenn som potensielt favner om elever fra den ofte krevende overgangen mellom ungdomsskole og videregående, til studieforberedte, myndige og myndiggjorte borgere.

Deltakerne i en praksis kan være kilder til kunnskap om praksisen enten vi velger å studere dem *i selve utøvelsen* av praksisen eller deres omtaler, eller *rekontekstualiseringer*, av praksisen. Ved å studere høytpresterende elever – som mangler ekspertens erfaring – *i praksis*, kan vi få innsikt i hvordan de agerer faglig ved å sirkle inn noen karakteristiske trekk ved deres måte å handle på, både i møte med fagets ressurser og i samhandling med andre deltakere i praksisen. Det er den språklige medieringen av praksisen vi kan få tilgang på og som studeres her, primært i litterære gruppesamtaler mellom elevene.

Ved å studere elevenes *rekontekstualiseringer* av praksis kan bildet av praksisen nyanseres og bygges ut, om enn med bevissthet om at slike kilder til kunnskap ikke er direkte avbildninger av praksisen, men diskursive gjengivelser av den. En innsirkling av sentrale faktorer i disse elevenes praksis og omtaler av praksis kan antyde realistiske mål og vurderingskriterier for elevgrupper på nærliggende utdanningsnivå. Ved å belyse deler av den litteraturfaglige praksisen slik den utspiller seg i litterære smågruppesamtaler mellom høytpresterende elever i videregående skole, og slik elever mot slutten av videregående reflekterer over den i gruppeintervju, er formålet med avhandlingen følgelig å bidra med et helhetlig perspektiv på litteraturfaglig praksis og produsere kunnskap som kan styrke kvaliteten på litteraturundervisningen i skolen.

Avhandlingen søker å besvare hvordan elevene trer inn i og finner seg en plass i det litteraturfaglige praksisfellesskapet, hvilke bilder elevene tegner av praksisen ved utgangen av videregående skole, samt hvilke rammer i undervisningen som støtter opp under en utvikling i tråd med en form for kjerne i denne praksisen. Spørsmålet søkes besvart ved å studere litterære gruppesamtaler og retrospektive gruppeintervju ved hjelp av en form for dialogisk diskursanalytisk inngang, hvor det diskursive forholdet som elevene i samspill skaper til teksten står i sentrum for oppmerksomheten i de litterære samtalene, og de forholdene de skaper til praksisens kjerne står i sentrum i intervjuene.

Artiklene i avhandlingen utforsker ulike sider ved dette feltet:

- **Artikkel 1: Inn i norskfaget? litterære samtaler som faglig praksis (Gourvennec, Nielsen, & Skaftun, 2014)**

I denne artikkelen studeres likhetstrekk og forskjeller ved en litterær gruppesamtale mellom ferske vg1-elever og en samtale mellom litteraturforskere. Elevenes og forskernes involvering, dybdeforståelse og orientering mot helhetsforståelse er sentrale trekk ved samtalene som diskuteres her.

- **Artikkel 2: En plass for meg? Faglig identitetsbygging i en litterær praksis (Gourvennec, 2016)**

I denne artikkelen foretas en nærlesing av en litterær samtale mellom tre ferske vg1-elever med interesse for hvordan de tre elever på vei inn i et mer akademisk preget litteraturfag, skaper en plass for seg selv og hverandre i den litterære samtalen som faglig praksis.

- **Artikkel 3: Litteraturfaglig praksis. Avgangselevers retrospektive blikk på arbeid med litterære tekster i videregående skole (Gourvennec, submitted)**

I denne artikkelen studeres vg3-elevers fremstillinger av litteraturarbeidet som faglig praksis, slik de kan leses ut av to retrospektive gruppeintervju. Artikkelen undersøker hvordan elevene beskriver praksisens deltakere, handlinger og ressurser, og hvilke kjerneverdier som strukturerer deres bilder av praksis.

I drøftingen vil bidragene fra artiklene føres sammen og bildet av feltet fylles ut, både ved hjelp av selve sammenføringen og av et større innsamlet materiale som ikke berøres direkte i artiklene.

Blikstad - Balas, M. (2014). Vague Concepts in the Educational Sciences: Implications for Researchers. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 58(5), 528–539.
<http://doi.org/10.1080/00313831.2013.773558>

Gourvennec, A. F. (submitted). Litteraturfaglig praksis. Avgangselevers retrospektive blikk på arbeid med litterære tekster i videregående skole.

Gourvennec, A. F. (2016). En plass for meg? Faglig identitetsbygging i en litterær praksis. *Acta Didactica Norge*, 10(1). Retrieved from
<https://www.journals.uio.no/index.php/adno/article/view/2342>

Gourvennec, A. F., Nielsen, I., & Skaftun, A. (2014). Inn i norskfaget? : litterære samtaler som faglig praksis. In A. Skaftun, P. H. Upstad, & A. J. Aasen (Eds.), *Skriv! Les! 2: Artikler fra den andre nordiske konferansen om skriving, lesing og literacy* (pp. 27–45). Bergen: Fagbokforlaget.